

- / Сост. М. А. Василик, М. С. Вершинин. М. : Гардарики, 1999. С. 239-247.
6. Рішення Конституційного Суду України від 05.10.2005 № 6-рп/2005 у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом). *Офіційний вісник України* від 26.10.2005 - 2005 р., № 41, стор. 31, стаття 2605, код акту 34045/2005.
 7. Токвиль А. Демократия в Америке / Пер с франц. 2-е изд. М. : Весь мир, 2000. 560 с.
 8. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави : Монографія. Харків : Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.
 9. Энциклопедический юридический словарь. URL: <http://law-enc.net/>

The key aspects of democracy and direct democracy at the local level are considered. An analysis of the understanding of key terms and concepts, their essential characteristics and content is presented. Attention is paid to the relationship between equality and democracy, the rule of law and freedom. Suggestions for further research directions.

Keywords: *democracy, elections, democracy, direct democracy, freedom, equality, human rights, self-government.*

УДК 343.2.01:[351.77:614.2](477)

Дутчак С.Р., ВНЗ «Національна академія управління»

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ

В статті проаналізовано сутність кримінально- правової політики у сфері забезпечення охорони прав пацієнтів. Розглянуто різні підходи до визначення ефективності такої політики. Визначено основні напрями кримінально-правової політики щодо удосконалення кримінально-правового забезпечення охорони прав пацієнтів, а саме: суспільні заходи, які мають застосовуватися для нейтралізації / мінімізації порушень прав пацієнтів; суто правові заходи, які є найбільш раціональними для зниження рівня порушення прав пацієнтів; комплекси інтегрованої взаємодії правових та не правових засобів виявлення системності порушення прав пацієнтів; застосування кримінально-правових засобів встановити щодо тих порушень, які завдають реальної суспільної шкоди. Доведено, що у разі виникнення подій злочинного порушення прав пацієнтів, роз-

слідкування подібних справ мають відбуватися за присутності у таких комісіях представників громадськості, правоохоронних органів та представників потерпілих. Наголошено на значенні медіації, як нового елементу кримінально-правової політики. Обернуто, що метою кримінально-правової політики у протидії порушенням прав пацієнтів має бути підвищення рівня соціальної довіри населення до держави, а результатом – спрямована дія державної влади на подолання системи порушення прав пацієнтів.

Ключові слова: кримінально-правова політика, охорона прав, пацієнти, кримінальне право, критерії ефективності права.

Ефективність кримінального права в цілому та окремих його напрямів та положень положень прямо пов'язана з дією кримінально-правової політики. Як пише П. Л. Фріс, кримінально-правова політика «в першу чергу, базується на ефективності кримінально-правового закону і залежить від ефективності кримінально-правових норм та інститутів» [17, с. 233]. У той же час, від вдалих рішень кримінально-правової політики залежить належне кримінально-правове забезпечення тих чи інших прав, гарантованих в державі. Н. А. Савінова вказує, що така ефективність реалізується виключно через практичну реалізацію: «Кримінально-правове забезпечення, реалізуючи напрями кримінально-правової політики у нормах кримінального права, може забезпечити або, навпаки, спотворити ефективність кримінально-правової політики» [12, с. 246].

Враховуючи те, що дія норми кримінального права спрямована на досягнення задекларованої у ст. 1 КК мети, удосконалення кримінально-правових норм, що реалізуються кримінально-правовою політикою, мають спрямовуватися саме на підвищення ефективності. Але не ефективності норм, а кримінального забезпечення – в цілому.

Звернемося до деяких підходів оцінок ефективності, як кінцевої мети дії відповідної кримінально-правової політики; спробуємо визначити сутність основних кримінально-політичних заходів, направлених на удосконалення досліджуваного явища.

Ю. І. Римаренко вважає предметом оцінки ефективності усвідомлені наслідки регулювання, яке, на його думку - «форма соціального реагування відповідно до вимог норм права, заснована на усвідомленні суб'єктами права своїх прав та обов'язків» [10, с. 752]. Утім, поняття «регулювання» та «забезпечення», очевидно не збігаються, оскільки під регулюванням розуміють також «здійснюваний за до-

помогою всієї системи юридичних засобів вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування» [5, с. 26-27]. Тобто, регулювання – це більш активна дія, ніж застосування. Але обидві вони перебувають у межах «забезпечення».

При цьому, на думку О. І. Хорошильєва, «моментом творення норми права завершується перший етап руху права від його потенційного існування до дійсного. Результатом такого руху є вірне відображення потенціалів права у формальному приписі. Яке має два змісти. З одного боку – це показник ефективності права на шляху його руху від потенційності до формальної визначеності у вигляді нормативного припису, з іншої це умова реалізації, ефективної дії даної норми. При цьому ефективність дії права відрізняється від ефективності його реалізації» [18, с. 47]. Очевидно, саме у цьому полягає межа відмінності оцінок застосування і реалізації, які (обидва) поглинаються правовим забезпеченням, керованим кримінально-правовою політикою.

В цілому, відносно ефективності права, як і будь-якої іншою практичною діяльністю розуміють ступінь досягнення запланованого результату, міра досягнення постановленої мети [6, с. 319; 15, с. 461].

До критеріїв ефективності права віносять також строки і витрати, що необхідні для досягнення запланованої мети [8, с. 41-45; 13, с. 145-153; 14]. Так, відносно ефективності норм кримінально-правового регулювання М. В. Карчевський пише: «ефективним (у контексті прагматичної парадигми) кримінально-правове регулювання є тоді, коли обсяг фактичних соціальних витрат на його реалізацію відповідає обсягу необхідних соціальних витрат, зумовленому законотворчою та правозастосовною діяльністю у сфері кримінально-правового регулювання» [4, с. 4]. Однак, і питання також належать до регулювання кримінально-правової політики, оскільки, як стверджував М. І. Загородніков, остання є напрямом «...в рамках якого формулюються вихідні вимоги боротьби зі злочинністю за допомогою розробки та реалізації широкого кола попереджувальних заходів, створення і застосування правових норм матеріального, процесуального і виконавчого кримінального права, що встановлюють криміналізацію і пеналізацію, а коли потрібно – декриміналізацію і депеналізацію діянь...» (*курсив мій, С.Д.*) [2, с. 49].

Стосовно, навіть, абстрактного визначення ефективності права, існує низка різних підходів. Вони впливають на оцінку ефективності кримінального права, і тому потребують демонстрації. Так,

Н. М. Оніщенко вважає, що оцінка ефективності робить «акцент на якісних характеристиках права, законів, окремих норм» [7]. Однак, з такою позицією можна певним чином сперечатися: навряд чи, навіть, оптимістичний закон може бути ефективним без відповідної його реалізації, безпосередньо активного регулювання суспільних відносин у динаміці – регулювання, і оцінки вимагає саме його застосування – реалізація його положень.

Досліджуючи ефективність застосування законодавства, Н. А. Розенфельд наводить аналогічні думки: «універсальним предметом для проведення моніторингу ефективності застосування законодавства є закони, аналіз яких демонструватиме як їх власну ефективність, так і ефективність законодавства у досліджуваній галузі (сфері)» [11, с. 10]. Але такий моніторинг є лише основою юридичного аналізу потенційної ефективності закону, адже вона оцінює перспективи його реалізації.

Вона ж характеризує кримінально-правове забезпечення як «забезпечення нормального функціонування суспільних відносин, можливість реалізації членами суспільства прав користування найважливішими ресурсами, цінностями і благами, яке здійснюється за допомогою комплексу регулюючих та охоронних політико-правових заходів і правових засобів, які об'єктивізуються у нормах матеріального права» [12, с. 23]. Таким чином, фактично, ефективність норм права не може бути оцінена, а якщо вони не починають реалізовуватися. Отже, реалізація норм – регулювання суспільних відносин є кінцевим мірилом забезпечення законодавством тих чи інших гарантованих прав.

Слід також враховувати, що «розглядати, - як стверджує П. Л. Фріс, - ефективність кримінально-правової політики як просту суму ефективності окремих кримінально-правових норм та інститутів було б невідповідним. Вона визначається дією всього комплексу кримінально-правового регулювання. Кримінальне законодавство – КК України, являє собою систему, яка підкоряється законам системності і тому ефективність кримінально-правової політики є властивістю системи в цілому» [17, с. 233-234]. І така ефективність впливає на правове забезпечення: визначає, спрямовує, а потім - досліджує такий вплив, сприяє його належному розвитку.

При цьому, має бути чітко визначена і мета таких дій. Навіть, не на стратегічному рівні, а якнайменше на рівні розуміння законодавця чи правозастосувача.

З цих же позицій, але в контексті кримінально-правової охорони, виходила і Г. В. Чеботарьова, яка у 2011 р. писала: «Подолати негативні тенденції, що складаються в сфері охорони здоров'я, можна лише комплексом соціально-економічних й організаційно-правових заходів, в тому числі забезпеченням високих стандартів роботи медичних працівників, чіткою регламентацією їх професійної діяльності, вдосконаленням механізмів їх відповідальності за невинуватене створення загроз життю й здоров'ю людини, недбале чи несумлінне ставлення до виконання професійних обов'язків, злочинне використання можливостей медицини» [19, с. 3].

Корупційгенність відсутності протидії порушенням прав пацієнтів полягає у тому, що через відсутність ефективного втручання з боку правоохоронної системи держави, медична сфера, будучи достатньо професійно-специфічною, корпоративною, де, навіть, за наявності медичних комісій з лікарської етики, можливість нівелювати внутрішні розслідування на рівні етичних комісій лікарів зростає.

З одного боку, латентність, а з іншого боку можливість прикриття злочинних дій колег на тонкій грані між етичним кодексом лікаря та законодавчо встановленій необхідності покарання за вчинення злочину породжує корупційні механізми применшення вини, списання відвертих злочинних дій на «медичну помилку», або просто «відписатися» за формальними ознаками, не притягуючи лікаря до відповідальності¹. При цьому, зазначимо, що саме такі повсякденні

¹ Типовим прикладом останнього слугує практичний приклад прямої відписки керівника медичного підрозділу щодо звернення громадянина з приводу неналежного лікування. «Гр. Н. подав скаргу на дії медичного працівника амбулаторно поліклінічного закладу, мотивуючи її тим, що його син, 1985 р. н., звернувся до лікаря з приводу поганого самопочуття, гіпертермії, більового синдрому. Медик заспокоїв пацієнта, сказавши, що в нього грип і призначила медикаментозне лікування. Через кілька днів сина з лівобічною пневмонією і сильною інтоксикацією госпіталізували. Гр. Н. як батько вимагав у головного лікаря розглянути факт несумлінного виконання обов'язків лікарем-терапевтом. Головний лікар за 15 днів відповів заявнику, що, відповідно до чинного законодавства, а саме ст. 16 Закону України «Про звернення громадян», скарги в інтересах неповнолітніх осіб подаються їхніми законними представниками, до кола яких належить і батько. Але згідно зі ст. 32 Цивільного кодексу України, станом на сьогодні його син вже не належить до неповнолітніх осіб, а тому батько не має права подавати скаргу в його інтересах. Розгляд його звернення може відбутись тільки якщо заявник, як додаток до скарги, долучить документ, що належним чином посвідчить обсяг його повноважень (довіреність)» [9]. Отже, відписка за формальними ознаками стала причиною чергового не розслідуваного злочинного порушення пра людини.

системні злочини, як порушення прав пацієнтів, і відсутність ефективної їм протидії, і впливають на загальне ставлення населення до ефективності кримінально-правової політики в державі.

З цього випливає що *суспільна небезпечність є категорією, яком може характеризувати не лише певні діяння (злочинні, наприклад), а й відсутність належного реагування політикою в сфері боротьби зі злочинністю на вчинення соціально шкідливих діянь.*

Якщо виходити з наведеної раніше пропозиції В. К. Грищука стосовно методології кримінально-правової політики, то основними напрямками кримінально-правової політики щодо удосконалення кримінально-правового забезпечення охорони прав пацієнтів мають визначатися:

- 1) *суспільні заходи, які мають застосовуватися для нейтралізації / мінімізації порушень прав пацієнтів;*
- 2) *суто правові заходи, які є найбільш раціональними для зниження рівня порушення прав пацієнтів;*
- 3) *комплекси інтегрованої взаємодії правових та не правових засобів виявлення системності порушення прав пацієнтів;*
- 4) *застосування кримінально-правових засобів встановити щодо тих порушень, які завдають реальної суспільної шкоди.*

Найшвидше за все, такими визначальними для розвитку кримінально-правової політики заходами мають бути комісії експертів у галузі медицини, прав людини та правоохоронної діяльності, а також представники громадськості, якими мають розроблятися спеціальні пропозиції та рекомендації. Такі рекомендації, після широкого громадського обговорення, повинні ставати напрямками реалізації кримінально-правової політики у досліджуваній сфері.

Утім, очевидним аргументом працівників медичної сфери стосовно ефективності оцінки і кваліфікації, зокрема, порушення прав пацієнтів, є те, що пересічний слідчий не має можливості враховувати всі особливості належного дотримання прав пацієнтів через відсутність спеціальних медичних знань, які необхідні задля прийняття рішення про вину медичного працівника.

У той же час, суспільні очікування покарання винних медичних працівників спрямовані не на дію етичних комісій, а на реальний фінальний вплив держави на досліджувану сферу в цілому. Всі люди прагнуть отримувати належну і безпечну медичну допомогу в умовах дотримання прав пацієнта.

Тому, очевидно, що у разі виникнення подій злочинного порушення прав пацієнтів, на сьогоднішньому етапі, розслідування подібних справ

мають відбуватися за присутності у таких комісіях представників громадськості, правоохоронних органів та представників потерпілих. Такий контроль давав би удосконалити систему прозорості діяльності медичних етичних комісій і істотно полегшувати подальше розслідування у разі, коли підтверджується наявність в діяннях медичного працівника ознак складу злочину.

Говорячи про удосконалення норм кримінального права є специфічною посткриміналізаційною діяльністю, умовно можна було б назвати її «рекриміналізація», зокрема, у разі удосконалення положень норм КК, на нашу думку, такий процес має відбуватися за певними етапами так само, як і у разі криміналізації.

Етапи криміналізації П.Л. Фріс рекомендує визначати як: «а) вивчення поширеності конкретних діянь і оцінка типовості їх як форми вияву антигромадської поведінки; б) установлення динаміки здійснення вказаних діянь з огляду на причини і умови, що їх породжують; в) визначення заподіюваного такими діяннями матеріального і морального збитку; г) з'ясування ступеня ефективності заходів боротьби, що застосовувалися, з вказаними діяннями і за допомогою права, і за допомогою інших форм; г) установлення найтиповіших і небезпечних об'єктивних і суб'єктивних ознак діянь; д) оцінка можливості правового визначення ознак того або іншого діяння як елементів складу злочину; е) установлення загальних особових ознак суб'єктів діянь; ж) визначення соціально-психологічних установок громадян у питаннях оцінки діяння; з) з'ясування громадської думки різних соціальних груп; і) визначення можливостей системи кримінальної юстиції в боротьбі з певними діяннями» [16, с. 57].

Зокрема, у випадку проведення аналітичних досліджень ефективності кримінально-правового забезпечення прав пацієнтів з метою вдосконалення кримінально-правового регулювання у цій сфері, необхідно здійснити заходи кримінально-правової політики задля:

Напевно, що значна частина медиків та правоохоронців, зокрема, саме і проявляють такий нігілізм відносно ефективності звернення щодо порушення прав пацієнтів, адже саме їм добре відомо, який складний процес доказування реального порушення прав пацієнтів, з урахуванням не лише документування та фіксування лікування, а й щодо отримання належних (дійсних) результатів документування надання правової допомоги.

З урахуванням особливостей знань про медичні послуги і нормативні гарантії прав пацієнтів, мало б сенс будь-які розслідування

в сфері медичних злочинів проводити комплексно із залученням працівників етичних комісій медиків та оцінки їх висновків, у разі, якщо такі порушення стосуються порушення прав пацієнтів. Однак, на жаль, корпоративна система приховання злочинів самими медиками (підробка історій хвороб, тощо) вимагає оперативного реагування системи розслідувань, яка, саме, на наш погляд, має належати правоохоронцям. Утім, виявлення і фіксація самих порушень прав пацієнтів повинна суроводжуватися заключеннями етичних медичних комісій.

На думку народного депутата України І. В. Сисоєнко, одним з оптимальних шляхів щодо вдосконалення системи захисту прав пацієнтів в Україні на сучасному етапі до ухвалення відповідного закону могло б бути створення відповідних етико-правових комітетів (етико-правових рад, комісій) при Міністерстві охорони здоров'я України та регіональних департаментах охорони здоров'я, до складу яких були би залучені висококваліфіковані професіонали, як науковці, так і практики сфери охорони здоров'я, фахівці з юриспруденції, а також соціологи, психологи, представниками духовенства та медичної і пацієнтської громадськості, що забезпечить незалежність, неупередженість та об'єктивність їх діяльності. При цьому важливо врахувати міжнародний досвід, зокрема, подібні комісії чи комітети вже створені та успішно працюють в деяких країнах світу, зокрема у Франції. Їх реалізація в Україні повинна здійснюватися спільними зусиллями держави та суспільства» [1]. Важко з цим не погодитись, особливо, враховуючи євроінтеграційні процеси відносно нашої держави.

Крім того, функціонуючі медичні етичні комісії компетентні з'ясовувати обставини і стосовно інших порушень прав пацієнтів, відповідно, закріплених в Хартії та Основах. Тому участь комісій з медичної етики та деонтології у кримінальних провадженнях з приводу порушень прав пацієнтів доцільно застосовувати з моменту початку такого провадження: представники комісії мають брати участь нарівні у провадженні поряд з представниками правоохоронних органів, що ведуть розслідування, сприяючи отриманню належних доказів, у тому числі професійному відібранні пояснень, правильній кваліфікації. І, звичайно, медичні комісії з етики та деонтології можуть стати ефективним механізмом недержавного сектора кримінально-правової політики, діяльність якого можу спрямовуватися як на сприянні у розслідуванні та кваліфікації порушень прав пацієнтів.

ентів, так і на опрацювання, узагальнення та поширення серед медичних працівників практики притягнення до відповідальності за порушення прав пацієнтів.

Крім цього, кримінально-правова політика може оперувати не виключно традиційними кримінально-правовими заходами, а й по можливості звертатися до нових методів вирішення кримінально-правових проблем.

До таких заходів можуть належати інтегровані методи соціального впливу, виховання правосвідомості новітніми методами в нових умовах, соціальний мережевий обмін досвідом у сфері протидії певним видам системних порушень, тощо.

Але і в суто правовій сфері кримінально-правова політика часто оминає новітні заходи, які доцільно було б застосовувати відносно досліджуваної категорії злочинів, а також інших діянь, які вчинюються системно і стосуються необхідності компенсації та належного поведження з жертвами злочинів. Особливо, це корисно Україні, з урахуванням того, що інститут медіації розвинений на Європейському просторі [3].

Саме медіація, як новий елемент кримінально-правової політики, може відігравати неабияку роль у ставленні суспільства до ефективної протидії суспільно шкідливим діянням, адже поновлення прав виконуватиме місію сатисфакції. За умов реалізації медіації цих механізмів можна досягнути низки угод кримінально-правового змісту, спрямованих на належне поведження з обома сторонами кримінального конфлікту, саме яким і виступає подія злочину.

В цілому, кримінально-правова політика у протидії порушенням прав пацієнтів має бути спрямована на досягнення певного результату, і, на наш погляд, таким результатом має стати спрямована дія державної влади на подолання системи порушення прав пацієнтів. Демонстратором ефективності такого результату може бути виключно довіра населення владі в цій частині. І метою такої політики має визначатися підвищення рівня соціальної довіри населення до держави в шляхом розумної протидії системним порушенням прав пацієнтів в Україні.

Бібліографічний список:

1. «Захист прав пацієнтів в Україні та шляхи його вдосконалення» - тема проведеного у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я засідання «круглого столу». URL: http://komzdrav.rada.gov.ua/komzdrav/control/uk/publish/article?jsessionid=04371A81F9EA67FCE2830843159B4730?art_id=47300&cat_id=45380

2. Загородников Н. И. Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел : учеб. пособ. М. : Изд-во МВШМ МВД СССР, 1979. 99 с.
3. Землянська В. В. Аналіз практики судів з впровадження процедури медіації в Англії, Бельгії та Німеччині (медіатор). URL: http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Zemlyanska_mediator_view.pdf.
4. Карчевський М. В., Кудінов А. С. Ефективність кримінально-правового регулювання в Україні : інформаційно-аналітичні матеріали за результатами опитування експертів. Северодонецьк : РВВЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2016. 44 с.
5. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юристъ, 2004. 250 с.
6. Морозова Л. А. Теория государства и права. М. : Юристъ. 2005. 384 с.
7. Оніщенко Н. М. Проблема ефективності законодавства та сучасний розвиток. *Віче*. 2007. № 12. URL: <http://www.viche.info/journal/607/>
8. Пашков А. С., Явич Л. С. Эффективность действия правовой нормы. *Советское государство и право*. № 3, М., 1970. С. 40-47.
9. Права людини у сфері охорони здоров'я : практичний посібник. Сайт Громадської організації «Фундація медичного права та біоетики України». URL: <http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/praktychnyi-posibnyk-prava-liudyny-u-sferi-okhorony-zdorovia/6-prava-ta-obovjazki-pacijentiv-za-zakonodavstvom-ukrajini/61-prava-pacijentiv/6113-pravona-podannja-skargi/>
10. Римаренко Ю. І. Правове регулювання. Міжнародна поліцейська енциклопедія : У 10 т. / Відп. Ред. . Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. 2003. С. 752.
11. Розенфельд Н. А. Коротка методика юридичного аналізу ефективності застосування законодавства. К. : Юстініан, 2009. 48 с
12. Савінова Н. А. Кримінально-правова політика забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні : дис... докт. юрид. наук : 12.00.08. Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 509 с.
13. Спиридонов Л. И. Об изучении эффективности социальной нормы как средства социализации. *Избранные произведения : Философия и теория права. Социология уголовного права. Криминология*. СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского института права им. Принца П. Г. Ольденбургского, 2002. С. 145-153.
14. Спиридонов Л. И. Эффективность права. *Спиридонов Л. И. Теория государства и права*. М., 1995. С. 214-224.
15. Теория государства и права : учебник / Пиголкин А. С., Головистикова А. Н., Дмитриев Ю. А.; под ред. А. С. Пиголкина, Ю. А. Дмитриева. М. : Высшее образование, 2008. 613 с.
16. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України : дис. ... докт. юрид. наук. Івано-Франківськ : Прикарпатський юридичний інститут внутрішніх справ, 2005. 381 с.

17. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави : теоретичні, історичні та правові проблеми. К. : Атіка, 2005. 332 с.
18. Хорошильцев А. И. Эффективность действия нормы права. Общество и право. 2011. № 2 (34). С. 47-51.
19. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правова охорона правопорядку в сфері медичної діяльності : автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. 36 с.

The article analyzes the essence of the criminal-legal policy in the field of ensuring the protection of patients' rights. Various approaches to determining the effectiveness of such policies are considered. The main directions of the criminal-law policy concerning improvement of criminal legal protection of patients' rights are defined, namely: public measures to be used for neutralization / minimization of violations of patients' rights; purely legal measures that are most rational to reduce the level of violation of patients' rights; complexes of integrated interaction of legal and non-legal means of detecting systematic violations of patients' rights; the application of criminal law to establish against those violations that cause real social harm. It has been proved that in the event of a criminal violation of the rights of patients, investigations into such cases should take place in the presence of representatives of the public, law enforcement and victims' representatives in such commissions. The significance of mediation as a new element of criminal law policy is emphasized. It is substantiated that the aim of the criminal law policy in combating the violation of patients' rights should be to increase the level of social trust of the population to the state, and the result – the state authorities are directed to overcome the system of violation of patients' rights.

Keywords: criminal law, protection of rights, patients, criminal law, criteria of law effectiveness.

УДК 340.12:1:(342.7:321.7)

Корнієнко Г.П., НУ «ОЮА»

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВІД КЛАСИЧНОГО ДО СУЧАСНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

У статті розглядається трансформація уявлень про права людини від класичного до сучасного лібералізму. Підкреслюється, що для лібералізму характерна прихильність ідеї прав людини і цінності свободи особи. Відзначається, що зміст прав, як і інтерпретація свободи в ході довгої історії ліберальних ідей зазнали істотних змін. В першу чергу це було пов'язано зі змістом самого поняття «права людини». Зокрема, про це свідчить існуюче розділення усіх виділених прав людини на негативні і позитивні прав людини, де позитивні права – це громадянські і політичні права, які знайшли своє втілення в концепції класичного лібе-